

Modern Sanattan Postmodern Sanata

From Modern Art To Postmodern Art

ÖZET

Sanat, insan duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini ifade etmek için güçlü bir araçtır. Modern sanat, 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ortalarına kadar belli kurallara ve düzene dayalı egemen bir sanat akımıdır. Modern sanat yeni bakış açıları ve yaklaşımlar meydana getirmiştir. Modern sanat, sanatsal ifadede devrim yaparak ve yenilikçi yöntemleri benimseyerek sanat tarihinde büyük değişiklikler oluşturmuştur. Postmodern sanat ise modernizme karşı tepki olarak gelişmiş ve 20. Yüzyılın ikinci yarısında önem kazanmıştır. Postmodern sanatı bir yenilik ve değişim dönemi olarak görmemiz mümkündür. Postmodernizm sanat akımının adından da anlaşılacağı gibi, modern sonrası olup, farklı dönemlerde sanatçıların yaratıcı tekniklerinde ve estetik anlayışlarındaki değişiklikleri yansıtan bir dönem olmuştur. Geleneksel normlardan kopmaya, büyük anlatıları reddetmeye ve farklı disiplinleri bir araya getirmeye yönelik bu yaklaşım, sanat dünyasında radikal bir değişime meyletmiştir. Bu çalışmanın amacı modern sanattan postmodern sanata geçiş sürecini ve bunun günümüz sanat ortamına etkisi vurgulanacaktır. Ana unsurları incelenmiş ve çağdaş sanatla olan bağı karşılaştırılmıştır. Veri toplama aracı olarak sanat eseri inceleme ve literatür tarama yöntemleri kullanılmıştır. Analitik analiz, teorik içeriği nedeniyle araştırma sonucunda ortaya çıkan kavramlara dayanmaktadır. Bu araştırma sonucunda sanatçıların kişisel ve sanatsal kimliklerini ortaya çıkarmak için mücadele ettikleri anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Modernizm, Postmodernizm, Çağdaş Sanat

ABSTRACT

Art is a powerful tool for expressing human emotions, thoughts and experiences. Modern art is a dominant art movement based on certain rules and order from the late 19th century to the mid-20th century. Modern art has created new perspectives and approaches. Modern art has revolutionized artistic expression and created great changes in the history of art by adopting innovative methods. Postmodern art developed as a reaction against modernism and gained importance in the second half of the 20th century. It is possible to see postmodern art as a period of innovation and change. As the name of the postmodernism art movement suggests, it is post-modern and has been a period that reflects the changes in the creative techniques and aesthetic understanding of artists in different periods. This approach to breaking away from traditional norms, rejecting grand narratives and bringing together different disciplines has led to a radical change in the art world. The aim of this study is to emphasize the transition from modern art to postmodern art and its impact on today's art scene. Its main elements are analyzed and its connection with contemporary art is compared. Artwork analysis and literature review methods were used as data collection tools. Analytical analysis is based on the concepts that emerge as a result of the research due to its theoretical content. As a result of this research, it was understood that artists struggle to reveal their personal and artistic identities.

Keywords: Art, Modernism, Postmodernism, Contemporary Art

YÖNTEM

“Modern sanattan postmodern sanata” başlıklı bu çalışmada, konuyla ilgili kaynaklar taranarak konunun tarihsel bağlamı sağlanmıştır. Literatür taramasından elde edilen verilere dayanarak konuyla ilgili çıkarımlarda bulunulmuştur. Teoriksel çerçevede sanat tarihi referans alınarak analiz ve yapıt çözümleme yapılmıştır. Araştırmacının ilgili kaynakları ve literatürü inceleme yöntemi tarihsel yöntemdir. Her sorunun ve sorgulanacak konunun bir geçmişi vardır, araştırmacı tarafından incelenmelidir (Kaptan, 1991:56). Bir konuda araştırma yapmak isteyenler, bu metodolojinin kapsamına giren bir literatür taraması yapmalıdır (Çepni, 2007: 44). Belgelerin kimliği, özgünlüğü, yeri ve zamanı yani dış geçerliliği; tarihsel yöntem uygulanırken belgelerin anlamı, doğruluğu ve iç geçerliliği dikkatle belirlenmelidir (Kaptan, 1991:56). Çalışmanın örneklemini Modern ve Postmodern eser yapan sanatçıların eserleri örnekler oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak sanat eseri inceleme ve literatür tarama yöntemleri kullanılmıştır. Modern ve postmodern eserler üreten sanatçıların eserleri tespit edilerek veriler eşliğinde incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Modern sanat, 19. ve 20. yüzyıllarda sanatta devrim yapmasıyla tanınan bir harekettir. Bu dönemde sanatçılar, geleneksel estetik anlayışları sorgulayarak, yeni teknikler, üsluplar ve temalar geliştirerek kendilerini ifade

Mehmet Alp Doğan Erciş¹

How to Cite This Article

Erciş, M. A. D. (2023).
“Modern Sanattan
Postmodern Sanata”,
International Social Mentality
and Researcher Thinkers
Journal, (Issn:2630-631X)
9(74): 4321-4334. DOI:
[http://dx.doi.org/10.29228/sm
ryj.71604](http://dx.doi.org/10.29228/sm
ryj.71604)

Arrival: 10 July 2023
Published: 31 August 2023

Social Mentality And
Researcher Thinkers is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

¹ Dr., Aydın Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Aydın, Türkiye

etmişlerdir. Modern sanatın temel amacı, estetik güzellik ve duygusal ifadenin ötesinde sosyal, politik veya felsefi mesajlar iletmektir. Modern sanat toplumsal değişimi yansıtmaktır. Postmodern sanat ise özgün ifade biçimlerini kullanarak ironi ve parodi gibi yöntemlerle sanat tarihini, kültürel referansları ve toplumsal normları sorgulamasıdır. Postmodern sanatçılar, izleyicinin gerçeklik algısını şaşırtarak ve günlük hayatın karmaşıklığını vurgulayarak eserlerini oluşturmuşlardır. Aynı zamanda postmodern sanat, evrensel gerçeklerden ziyade kişisel deneyimleri ve bakış açılarını vurgulamayı amaçlamaktadır. Postmodern sanatın amacı, izleyicileri mevcut normları sorgulamaya, düşünmeye ve bunlara meydan okumaya teşvik etmektir.

Modern sanat ve postmodern sanat farklı dönemlerde üretilir ve farklı amaçları ifade etmektedirler.

Her iki akım da sanatın gücünü, düşünceyi etkileme yeteneğini ve ifade özgürlüğünü vurgulamış, ancak bunu farklı şekillerde ve farklı ifade biçimleriyle yansıtmıştır.

Bu makalenin amacı, her iki akımı da sanatçılar ve eserler üzerinden açıklamaktır. Modern sanat ve postmodern sanat farklı dönemlerde meydana gelmiş olsada kendilerine özgü amaç ve anlatım biçimleri geliştirmiştir. Modern sanatın evrimci ve yenilikçi doğasını, postmodern sanatın yıkıcı ve alaycı biçimleriyle karşılaştırdığımızda daha iyi anlamış olacağız.

GİRİŞ

Modern kelimesi genellikle bir şeyin yeni veya güncel olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Modern terimi ilk olarak 16. yüzyılda kullanılmıştır. “Günümüzde yaygın bir şekilde kullanılan ‘modern’ sözcüğü Latince ‘tam şimdi’ anlamına gelen ‘modo’ ve ondan türetilen ‘modernus’ sözcüğünden gelmektedir” (Yılmaz, 2013:15). “Modernlik 17. yüzyıl Avrupa’da başlayan ve sonraları neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimlerine işaret eder” (Giddens, 1994:9). Modern Sanat, geleneksel sanat formlarına meydan okuyarak yenilikçi ve dönüştürücü bir yaklaşım benimsemiştir. Modern kelimesi Latince modernus kelimesinden gelmektedir. “Modern” terimi ilk olarak MS 5. yüzyılda Latince “Modernus” anlamında, Hristiyan dünyasını Roma ve pagan geçmişinden ayırmak için kullanılmıştır Modernus ise Latince “şimdi” anlamına gelen “Modo” kelimesinden türemiştir (Kızılcelik, 1994:87). Konumuz olan modern sanat düşüncesini anlamak için öncelikle modern-modernizm kavramlarını anlamak gerekmektedir. Modern kelimesi yine “Rönesans’la ortaya çıkar ve gelişmeler göstererek 18. yy. civarında Batı da o zamandan bu yana toplumsal, ekonomik ve siyasal sistemleri gösterir” (Yıldız, 2005:3). Sanatçılar dünyayı gördükleri gibi değil, kendi bildikleri gibi resmetmeye başlamaları modernizmin temelini oluşturmuştur. Sanat tarihinde, insanlığın duygu, düşünce ve tecrübelerini ifade etme biçimlerinde çeşitlilik her zaman önemli olmuştur. Modernizm, geleneksel sanatın, edebiyatın, sosyal kurumların ve günlük yaşamın modasının geçtiğine ve bu nedenle modern bir toplum oluşturmak için terk edilmesi gerektiğine inanmaktadır. (Koşay, 2015:14).

Modern Sanat, klasik sanat anlayışının sınırlarını zorlayan, deneysel ve devrim niteliğinde bir sanatsal harekettir. Endüstriyel devrim ve bilimsel gelişmelerle birlikte toplumsal ve kültürel değişimlerin yaşandığı dönemde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde sanatçılar, geleneksel resim, heykel ve mimari normlarından sıyrılarak kendi özgün ifade biçimlerini aramışlardır. Bu yeni anlayışta sanatçılar, yazarlar, mimarlar, besteciler, şairler, düşünürler ve filozofların değişmezlik ilkesi artık otomatik olarak varsayılmadığından, modern sanatçılar insan doğasının özünü tanımlamada yaratıcı bir rol oynamaktadır (Harvey, 1999:31).

MODERN SANAT

İzlenimcilik ve Dışavurumculuk: Modern Sanat, izlenimciliğin (Empresyonizm) ve dışavurumculuğun (Ekspresyonizm) etkisiyle başlamıştır. İzlenimciler, doğal ışık altında nesnelere ve doğanın etkisini anlatma gayretinde olmuşlardır. “Bütün sanat dallarını etkileyen, sanatçının kendi duyum ve izlenimlerini yansıttığı bu sanat akımı, 1870’lerde Fransa’da ortaya çıkmıştır. Sanatçının izleyen göz olmaktan uzaklaşıp ‘özne’ olmaya yönelmesiyle, nesnel bilginin peşinde değil, gerçeğin ‘öte’ yüzünü arayan özne olma sürecini barındıran bir süreçtir” (Kahraman, 2005: 52).

Dışavurumcular ise duygusal yoğunluğu vurgulayarak sanatın daha içsel bir ifade biçimine yönelmişlerdir. “20. yüzyıl birçok siyasi gelişmeyi ve sanatsal üslubu da beraberinde getirmiştir. Bu dönemin sanatı dışavurumcu sanat anlayışı olmuştur. Çünkü sanatçılar dönemin sosyal ve politik sorunlarına dalmışlar ve kendilerini ifade etmek için çılgınlık atmak istemişlerdir. Dışavurumculuk, natüralizme ve burjuva sanatına karşı bir isyan ve geçmişin tüm sanatlarının yeni bir biçimi olmuştur. Dışavurumculuk doğanın, görüldüğü gibi aktarımı yerine duyguların ve sanatçıların iç dünyalarının ön plana çıkarmasıdır. Dışavurumculuğu bir hareket olarak değil, ifade biçimindeki bir üslup olarak düşünebiliriz. Biçimlerin ve çizgilerin abartılı çizilmesi, renklerin ise kendi benliklerinden duygusal bir bağ kurarak yansıtılmasıdır” (Erciş & Kayserili, 2022:256).

Kübizm ve Soyutlama: Kübizm, sanatın nesnelere farklı açılardan göstermek yerine onları farklı parçalara ayırarak soyutlayan bir akımdır. Pablo Picasso ve Georges Braque, kübizm akımının öncülerindedir. Soyutlama ise nesnelere gerçekçi şekillerini terk ederek renk, form ve çizgilerle ifade edilmesini hedeflemiştir. “Natüralizm geleneği içinde sanatın olanakları, gerçeği yansıtmaktan öteye geçemiyordu. Sanatın, büyük toplumlara yaşam alanı açacak olan yeni bir dünyanın kurulmasına katılabilmesi için, Natüralizm geleneğinin yıkılması ve yeni bir biçim-dilin yaratılması gerekiyordu. Sanat alanında bu büyük devrim 1910’larda Kübizm’le başlıyor ve onu izleyen soyut sanatla tamamlanıyor. Braque, Picasso, Rus ve Hollandalı Konstruktivistler bu devrimin öncüleridir. Mondrian’ın denge ve oran araştırmaları ve Maleviç’in “nesnesiz-sanat” denemeleriyle natüralist sanatın son kalıntıları da temizlenmiş ve endüstri dünyasını biçimlendirecek olan evrensel bir sanat dili yaratılmıştır” (İpşiroğlu & İpşiroğlu, 2011:9).

Dadaizm ve Sürrealizm: Modern Sanat, Dadaizm ve Sürrealizm gibi akımlarla da yeni bir evreye girmiştir. Dadaistler, sanatın kurallarını ve anlamlarını reddederken, sürrealistler bilinçaltının etkisini vurgulamışlardır. Bu akımlar, rasyonaliteyi sorgulayarak farklı düşünce biçimlerine kapı aralamışlardır. “Sürrealist eserler, sanatçıların bilinçaltının görüntüleridir. Sanatçı, bilinçaltını farkında olmadan sanatına yansıtırsa dış dünya nesnelere dış dünyaya ait olmaksızın kendi dünyalarındaki anlamlandırmaları ile ele alır. Mantık ve iradenin devre dışı olduğu bu akımda, sanatçıların eserlerinde kullandıkları imgelerden yola çıkılarak onların bilinç ötesi mekanizmalara ulaşılabilirliği diğer akımlara nazaran daha belirgindir” (İpşiroğlu & İpşiroğlu, 2011:9).

Sanatsal Ortamın Genişlemesi: Modern Sanat, geleneksel sanat ortamının dışına çıkarak farklı materyaller, teknikler ve mekânlar kullanma eğilimindedir. Kolajlar, assemblajlar, enstalasyonlar ve performans sanatı, modern sanatçıların geleneksel sınırlamalardan uzaklaşarak yaratıcılıklarını göstermelerini sağlamıştır.

Modern Sanat’ın Etkileri

Modern Sanat, sanatsal ifade biçimlerini kökten değiştirmesi ve yenilikçi yaklaşımları benimsemesiyle sanat tarihinde önemli bir dönüşüm sağlamıştır. Ayrıca, Modern Sanat’ın etkileri aşağıdaki alanlarda da kendini göstermiştir.

Kültürel Değişim ve Refleksyon: Modern Sanat, toplumsal ve kültürel değişimlerin yansıması olarak düşünülebilir. Sanatçılar, toplumdaki dönüşüm ve kırılmaları sanatlarına yansıtarak izleyicilere toplumsal eleştiriler sunmuşlardır. Modernizm, bireylerin kendi geleceklerini kendi düşünceleri aracılığıyla aydınlanıp geliştirebileceklerini savunmuştur. “Aydınlanma çağı, bilim aracılığı ile insanların her sorunu çözebileceklerini temel alan bir kültür anlamına gelmektedir. Gerçekten de aydınlanma düşüncesi adete insanlara yeryüzünde cenneti kurma vaadinde bulunmaktadır” (Şaylan, 2016:58).

Sanatsal Özgürlük ve Yaratıcılık: Modern Sanat, sanatçılara daha özgür bir ifade biçimi sunarak geleneksel normlardan sıyrılmalarını sağlamıştır. Bu dönemde sanatçılar, kendilerini ifade etme ve yaratıcılık alanında daha geniş bir özgürlüğe sahip olmuşlardır. Sanatçılar eserlerini üretirken en derin düşüncelerini yansıtmış ayrıca herhangi bir plana bağlı kalmamışlardır.

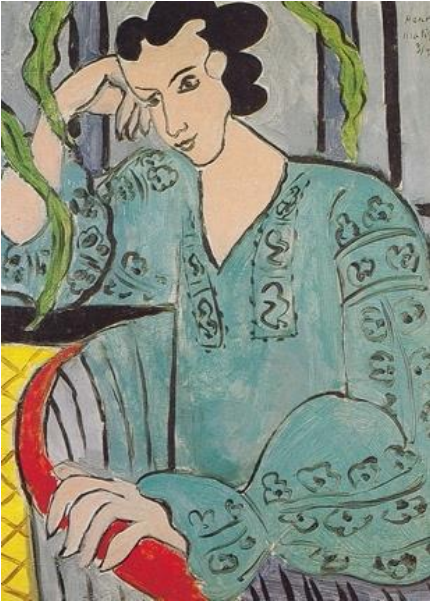
Sanat Piyasası ve Sanat Eğitimi: Modern Sanat, sanat piyasasında ve sanat eğitiminde de dönüşüme yol açmıştır. Sanat eserlerinin alım-satımı ve sergilenme biçimleri, modern sanatın etkisiyle büyük değişiklikler göstermiştir. Modern sanat, 19. yüzyılın sonlarından itibaren geleneksel sanat anlayışından farklı bir yol izleyerek çağdaş sanatın temellerini oluşturmuştur. Bu süreçte birçok önemli ressam, farklı üsluplarda ve tekniklerde eserler üretirken modern sanatı şekillendirmiştir. Bu eserler soyut ifade arzusu, yeni yöntemlerin geliştirilmesine ve Kübizm, Sürrealizm, Fovizm, Süprematizm, Post- Empresyonizm, Soyut Dışavurumculuk Vb. Gibi akımların doğmasına yol açmıştır. İşte modern sanatın öncü ressamlarından bazıları:

Pablo Picasso (1881-1973): İspanyol ressam ve heykeltıraş olan Picasso, modern sanatın en önemli figürlerinden biridir. Kübizm akımının öncüsüdür ve sanat dünyasına dair pek çok yenilikçi fikirle gelmiştir. “Les Femmes d’Alger (O. J. R. M.)” gibi önemli eserleri modern sanatın gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Eser, iki boyutlu bir yüzey üzerinde üç boyutlu bir nesneyi başarıyla göstermektedir. Eser baktığımızda eser bizimle iletişim kurmaktadır. Eser, yüzey üzerine üç boyutlu olarak kurgulanmıştır. Eserin önden ve yandan gözlemleri izleyici için doğrudan etkileşim sağlamaktadır. Üç boyutlu yapısı nedeniyle anlatımı geometrik ve çok yönlüdür. Perspektif derinliğini ortadan kaldıran üç boyutlu kurgusu ile ışık, geometrik form ve renk ifadesini kullanmıştır.

URL 1: Pablo Picasso, Avignonlu Kızlar, 1907, t.ü.y.b., 243.9 X 233.7 Modern Sanatlar Müzesi, New York

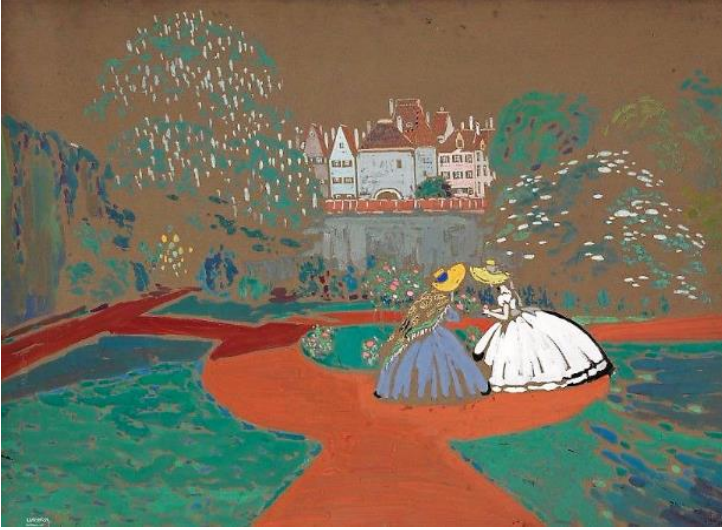
Henri Matisse (1869-1954): Fransız ressam Matisse, Fovizm akımının liderlerindedir. Canlı renkler, büyük fırça darbeleri ve duygusal ifadelerle dolu tablolarıyla modern sanatın gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. “Özgür renklerin kullanımıyla artık sanatsal gerçekçiliğin yeni söylemi haline gelmişlerdir. Bu kontrolsüz heyecanların oluşturulma yöntemlerinin yanı sıra sanatçılar bazı eserlerinde oldukça tutkulu ve şiddetli uygulamalar yapmışlardır. Böylece, Fovist sanatın karakteristik bir hareketi olan çığgın bir renk uyumu oluşmuştur”(Erciş, 2022:32).

URL 2: Henri Matisse, Green Romanian Blouse, 1939, t.ü.y.b.

Wassily Kandinsky (1866-1944): Rus ressam Kandinsky, soyut sanatın öncülerindedir. Soyut resimler yaparak geleneksel figüratif sanattan kopmuş ve renk ve şekillerin duygusal ifadesine odaklanmıştır. “Sarı, Kırmızı, Mavi” gibi eserleri modern soyut sanatın kilometre taşları arasındadır. Kandinsky, renk teorisi ile ilgilenen Bauhaus hocası olarak tanınmaktadır. Renklerin insanlar üzerinde Psikolojik, fiziksel ve kimyasal faktörlerini incelemiştir. Kandinsky'ye göre renklerin tıp, psikoloji ve fizik gibi farklı bilim dallarında farklı anlamları vardır (Erciş, & Özpolat 2023:6834).

Esere bakıldığında “Dikdörtgen bir tuval üzerine resmedilmiş manzara resmi görmekteyiz. Elbette klasik üsluptan hatta bildiğimiz İzlenimci üsluptan çok uzak olduğunu söylemek doğru ve yerinde olur. Dışavurumcu üslupta eseri oluşturduğu renkler sayesinde hemen dikkatimizi çekmektedir. Sanatçı eserinde açık kompozisyon tekniğini kullanmıştır. Resimdeki plastik değeri ele aldığımızda, genellikle geniş bir fırça vuruşlarıyla renk ve doku alanları oluşturarak eserini oluşturduğunu görüyoruz... Doğal formları kalın, yoğun boya katmanlarıyla yenileyin; spatula ve fırça darbeleriyle benzersiz dokular oluşturmuştur” (Erciş, 2022:83)

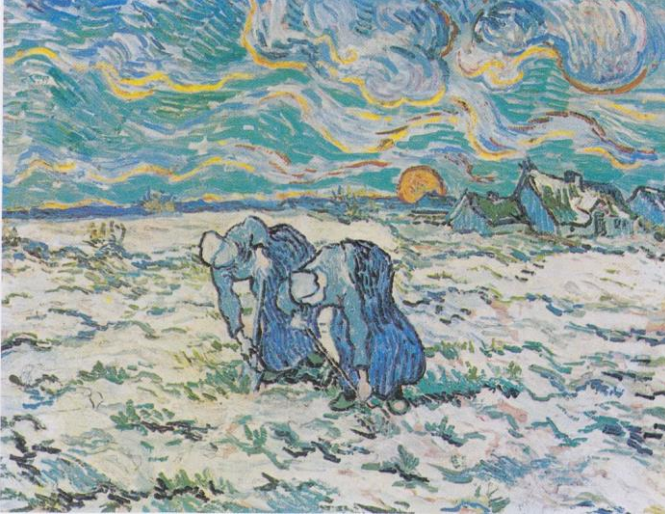
URL 3: Wassily Kandinsky Roses, 1905, t.ü.y.b.

Kazimir Malevich (1879-1935): “Kazimir Maleviç süprematist akımın kurucusu ve en önemli temsilcisidir. Akım çerçevesinde soyut-geometrik çalışmalar yapan sanatçı, post süprematizm dönem olarak nitelendirilebilecek yapıtlarında figüratif kompozisyonlara yer vermiştir” (Şenol, Erciş, 2018:1102). Soyut geometrik şekiller kullanarak yepyeni bir sanatsal dil oluşturmuş ve modern sanatın gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. “Kara Kare” adlı ünlü eseri, soyut sanatın en simgesel yapıtlarından birisidir. Ayrıca “salt soyut süprematist eserlerdeki gibi beyaz arka plan üzerinde renkli geometrik şekillerden oluşturulmuştur. İlk bakışta eser dünyevi bir içeriğe sahip olduğu izlenimi verse de figürlerin ve mekânın hiç de bu dünyaya aitmiş gibi görünmüyor oldukları açıktır. Paralel çizgilerden oluşturulmuş mekân ve üç boyutluluktan bağımsız dikey olarak ortadan ayrılarak renklendirilmiş tıpkı Güneşe Karşı Kazanılan Zafer oyunundaki kullanılan kostüm tasarımlarında olduğu gibi figürlerin yüzlerindeki uzuvlara yer verilmemiş, yüzlerinin bir yanı beyaz diğer yanları kırmızı, mavi ve siyah ile boyanmıştır” (Şenol, & Asmaz, 2018:832).

URL 4: Kazimir Malevich, Futbolcular, 1928-1932, t.ü.y.b., 142x164

Vincent van Gogh (1853-1890): Hollandalı ressam Van Gogh, Post-Empresyonizm akımının önemli temsilcilerindedir. Güçlü renkler ve dışavurumcu fırça darbeleriyle tanınır. Yaşamı boyunca pek çok eser üretmiş olmasa da ölümünden sonra sanat dünyasında büyük bir etki yaratmıştır.

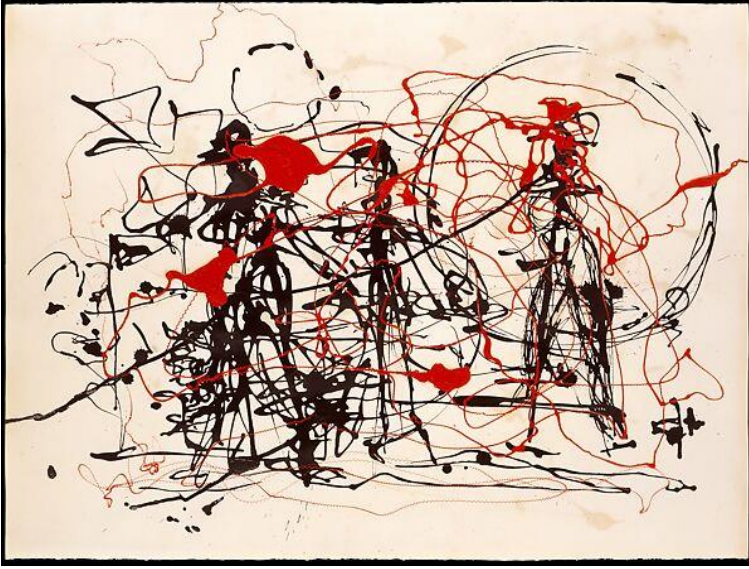
URL 5: Vincent Van Gogh, Gün Batımında Karla Kaplı Tarlayı Kazan İki Köylü Kadın, t.ü.y.b.,1890. E.G. Bührle Vakfı Koleksiyonu, Zürih, İsviçre

Salvador Dali (1904-1989): İspanyol ressam Dali, Sürrealizm akımının önemli temsilcilerindendir. Rüya ve bilinçaltı dünyasından esinlenerek tuhaf ve büyümlü dünyaları tuvaline aktarmıştır. "The Persistence of Memory" gibi eserleri modern sanatın klasikleri arasındadır.

URL 6: Salvador Dali, Kürelerin Galateası, t.ü.y.b., 1952

Jackson Pollock (1912-1956): Amerikalı ressam Pollock, soyut dışavurumculuk akımının en önemli figürlerinden biridir. "Dripping" tekniği ile ünlüdür, tuvalin üzerine dökülen boyayı rastgele sıçratmak suretiyle etkileyici soyut kompozisyonlar oluşturmuştur.

URL 7: Jackson Pollock, İsimli, t.ü.y.b., 1948–49, Amerikan CA.

Bu liste modern sanatın öncü ressamlarından sadece birkaçını içermektedir. Elbette modern sanatın zengin ve çeşitli dünyasında birçok başka önemli ressam da yer almaktadır. Ancak, bu ressamların eserleri ve katkıları modern sanatın gelişiminde önemli bir rol oynamış ve gelecek nesilleri derinden etkilemiştir.

POSTMODERN SANAT

Gelenekleri yeniden keşfeden Bir Sanatsal Yaklaşım olarak söylememiz doğru olacaktır. Arnold Toynbee ilk olarak 1939'da Tarihsel Çalışmalarında I. Dünya Savaşı ile modern çağın sona erdiğini ve ardından postmodern çağın başladığını yazsa da postmodern kavramı 1970'lerden sonra yaygınlaşmıştır. Özellikle Jean-François Lyotard'ın 1979'da yazdığı postmodern kitabı çok etkili olmuştur (Yılmaz, 2006:339). Kelime olarak modern ötesi, modern sonrası anlamına gelen postmodernizm farklı dönemlerde sanatçıların değişen yaklaşımlarını ve estetik anlayışlarını yansıtan bir yelpazedir. 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan postmodern sanat hareketi, Modern sanat'ın ardından gelen bir dönemi ifade etmektedir. Geleneksel normlardan uzaklaşarak, büyük anlatıları reddeden ve farklı disiplinleri birleştiren bu yaklaşım, sanat dünyasında radikal bir değişime işaret etmektedir. Mikhail Epstein, postmodern çağın 20. yüzyılın ikinci yarısında başladığını ve ne zaman sona ereceğinin belli olmadığını belirtmiştir (Doğtaş, 2003:193). Modernist hareket inandırıcılığını yitirirken, postmodernizm 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkmış ve geçmişi yeniden yakalamanın ve keşfetmenin bir yolu olarak ortaya çıkmıştır. (Yamaner, 2007:17). Postmodern Sanat, Modern Sanat'ın eleştirisi ve devamı olarak kabul edilmiştir. Modern Sanat dönemindeki evrensel ve ilerlemeci anlayışa karşı çıkan sanatçılar, postmodern Sanat ile farklı bir estetik ve düşünsel çerçeve oluşturmuşlardır. Bu dönemde sanat, tek bir büyük anlatıya dayanmak yerine farklı kültürel, tarihsel ve bireysel anlatılardan oluşan bir mozaik gibi ele alınmıştır.

Postmodern Sanat'ın Özellikleri

Parodi ve Alıntı: Postmodern Sanat, diğer sanatçıların eserlerine ve kültürel ürünlere yapılan alıntılar ve referanslarla doludur. Bu eserlerin parodisi yoluyla sanatçılar, büyük anlatılara karşı alaycı bir tutum sergilerler ve eski sanat formlarını, nesnelere ve imgeleri kullanarak yeni anlamlar oluşturmuşlardır.

Çok anlamlılık: Postmodern Sanat'ta, sanat eserleri genellikle düzensiz ve karmaşık yapılar içermektedir. İzleyiciler, eserleri tek bir şekilde yorumlamak yerine birden fazla anlam ve katmanlar keşfetme eğilimi içerisindedirler.

Yeniden Değerlendirme ve Yenilikçilik: Postmodern Sanat, sanatın özgün ve kendine özgü bir dil oluşturmasını yerine, geleneksel sanat formlarını ve diğer disiplinleri birleştirerek yeni ifade biçimleri arayışına girmiştir. Eski eserlerin ve nesnelere farklı bir bağlamda değerlendirilmesi ve yeniden yorumlanması, postmodern Sanat'ın temel özelliklerindedir.

Eleştirel Tutum: Postmodern Sanat, toplumsal, politik ve kültürel konulara eleştirel bir bakış açısı getirmiştir. Toplumun, tarihin ve siyasetin eleştirisi, sanatçıların eserlerinde yaygın bir tema olarak görülmektedir.

Postmodern Sanat'ın Sanat Dünyasına Etkileri

Postmodern Sanat, sanat dünyasında önemli bir dönüşümün işareti olarak kabul edilmiştir. Bu yaklaşımın etkileri aşağıdaki alanlarda görülmektedir:

Estetik ve Yaratıcılıkta Genişleme: Postmodern Sanat, geleneksel estetik normlardan uzaklaşarak farklı materyaller, teknikler ve medyaların kullanımını teşvik etmektedir. Yaratıcılıkta ve ifade biçimlerinde geniş bir özgürlük sunmaktadır.

Sanatçıların Rolünde Değişim: Postmodern Sanat, sanatçıların sadece eserlerini üreten kişiler olmaktan çıkarak, eleştirmen, tarihçi ve kültürel yorumcu rollerini de üstlenmelerini sağlamaktadır.

Sanat ve Toplumsal Değişim: Postmodern Sanat, toplumsal ve kültürel değişimin bir yansımasıdır ve toplumsal sorunları eleştirel bir şekilde inceleyerek toplumsal farkındalığı artırmaktadır.

Sanatın Yeniden Tanımlanması: Postmodern Sanat, sanatın tanımını ve amacını sorgulamaktadır. Sanatın sadece güzellik için değil, aynı zamanda düşünce, deneyim ve duygu ifadesi için de bir araç olduğu düşüncesiyle sanat anlayışını genişletmiştir.

Postmodernizmin Ana Özellikleri

1. Parodi ve İmgeleme: Postmodernizm, büyük anlatılara ve sanatsal formlara parodi yoluyla meydan okumaktadır. Ayrıca, imgelem ve fantezi, postmodern sanatın önemli bir özelliği olmuştur.
2. Çoklu Anlam ve Görelilik: Gerçekliğin göreceli olduğu düşüncesi, postmodernizmin temel özelliklerinden birisi durumundadır. Aynı olay, farklı bakış açılarından farklı anlamlar taşıyabilmektedir.
3. Alıntı ve Referanslar: Postmodern sanat ve edebiyatta, önceki sanat eserlerine, metinlere ve kültürel ürünlere yapılan alıntılar ve referanslar sıkça yer verilmiştir. Bu yaklaşımlar sayesinde hem çeşitlilik hem de üretkenlik artmaktadır. Eserlerin etkileşimi artırarak anlamının çeşitlenmesine yardımcı olmaktadır.
5. İroni ve Mizah: Postmodernizmde, ironi ve mizah önemli bir yer tutmaktadır. Toplumsal ve kültürel olgulara karşı alaycı bir tutum sergilenmektedir.

Postmodernizm, modernizmin yerine geçen bir dönem olarak değil, onun eleştirisini ve sorgulamasını içeren bir yaklaşım olarak anlaşılmalıdır. Bu, toplumsal, kültürel ve sanatsal açılardan zengin bir tartışma alanı sunmaktadır.

Modernizm ve Postmodernizm Arasındaki Temel Farklar

Modernizm ve postmodernizm, felsefi, kültürel ve sanatsal açılardan önemli dönemleri ifade eden terimlerdir. Modernizm genellikle 19. yüzyılın sonundan 20. yüzyılın ortalarına kadar süren bir dönemi kapsarken, postmodernizm 20. yüzyılın ortalarından itibaren ortaya çıkmıştır. İşte modernizm ve postmodernizm arasındaki temel farklar:

1. Zaman Algısı: Modernizm, ilerlemeye, sürekli gelişmeye ve büyümeye inanan bir dönemdir. Teknolojik ve bilimsel ilerleme, modernizmin temel özelliklerindedir. Postmodernizm ise ilerlemenin tek yönlü ve kesin olmadığını savunur. Zaman ve ilerleme kavramları sorgulanır ve birden fazla anlam taşıyabilmektedir.
2. Gerçeklik Anlayışı: Modernist düşünce gerçeği nesnel ve evrensel olarak kabul etmektedir. Tek bir gerçeklik vardır ve bunu anlamak mümkündür. Postmodernizm ise gerçeğin nispeten göreceli olduğunu savunur. Farklı bakış açıları ve deneyimler gerçekliği farklı şekillerde algılayabilmektedir.
3. Büyük Anlatılar (Metaanlatılar): Modernizm, evrensel ve kapsayıcı büyük anlatılar (metaanlatılar) oluşturmuştur. Bunlar, toplumu, tarihi ve insanlığı belli bir çerçevede açıklamaya çalışan teorik yapılar ve ideolojilerdir. Postmodernizm ise büyük anlatıların geçerliliğini reddeder ve çeşitli küçük anlatıların (lokal anlatılar) parçalı doğasını vurgular.
4. Sanat ve Mimari: Modernist sanat ve mimarlık, işlevselliği, basitliği ve geometrik düzeni vurgular. Postmodernist sanat ve mimarlık ise çeşitliliği, parodiyi ve değişkenliği ön plana çıkarır. İmgelem ve oyun, postmodern sanat ve mimari için önemli unsurlardır.
5. Kimlik ve Özgünlük: Modernizm, bireysel kimliği ve özgünlüğü vurgulamak yerine evrensel değerlere odaklanır. Postmodernizm ise çoklu kimlikleri ve özgünlüğü destekler. Bireyler, farklı toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlamlarda kendi kimliklerini oluştururlar. "Postmodernizm geç kapitalizm çağının kültürel mantığından başka bir şey değildir" (Harvey, 1999:80).

Postmodern Sanatın Ressamları ve Yenilikçi Dünyaları

Sanat tarihinde, modern sanatın ardından gelen ve 20. yüzyılın ikinci yarısında etkisini gösteren postmodern dönem, sanat anlayışında büyük bir değişimi simgeler. Postmodern sanat, modernizmin bir devamı olarak kabul edilse de geleneksel sanat kurallarını reddederek ve farklı disiplinleri bir araya getirerek yeni ve yenilikçi bir yol izlemiştir. Postmodern sanatın ressamaları, eserlerinde geleneksel yapıları sorgulamış, soyutlamış ve çağdaş dünyanın karmaşıklığını ifade etmişlerdir. Postmodern sanatın seçkin ressamalarını ve yaratıcı eserlerine göz atalım.

Jean-Michel Basquiat (1960-1988): Jean-Michel Basquiat, kısa ama etkileyici sanat kariyeri boyunca postmodern sanatın önde gelen figürlerinden biri olmuştur. Sanatçının günlük hayatta karşılaştığı durumlar, tüketim malları, medya, şöhret, edebi metinler, tablolar, tabelalar, karşı karşıya kaldığı her durum üzerinden

eserlerini oluşturmaktadır (Keküllüoğlu, 2010:73). Sokak sanatçısı kökenli olan Basquiat, eserlerinde çeşitli semboller, sözcükler ve figürler kullanarak ırkçılık, kimlik ve sosyal adaletsizlik gibi konulara dikkat çekmiştir. Kendine özgü imgelemi ve güçlü ifadesi ile popüler kültür ve sanat dünyasının sınırlarını zorlamıştır. “J. M. Basquiat eserlerinde popüler kültür, karşıt-kültürlülük, anti politizm ve etnisite kavramlarını cesurca işlemiştir. Neo-ekspresyonist sanatçı; çağdaş sokak sanatçısı olarak kültürel bir duruş sergilemektedir. Yaşadıklarını vahşi bir dil aracılığıyla sembollerle anlatmaktadır. İniş çıkışlarla dolu olan hayatı eserlerinde dünü, bugünü temsil eden gösterge ve kodlar aracılığıyla anlatılır” (Burunsuz, 2018:658). Düşüncelerinin ve fikirlerinin yerini alan semboller, bazen tek başına bazen de bir arada kullanılarak istenilen düşüncelerini ifade etmektedir (Bayrak, & Şenol, 2022:58).

URL 8: Jean-Michel Basquiat, “İsimsiz”, t.ü.a.b., 1981, 205.74 X 175.9 , Courtesy Of Sotheby’s New York

Cindy Sherman (1954-): kendisini kamera önünde farklı karakterlere dönüştürdüğü fotoğraf performanslarıyla tanınan bir postmodern sanatçıdır. Feminist bakış açısıyla kadın kimliği ve toplumsal cinsiyet rolleri konularına odaklanmıştır. Sherman’ın fotoğrafları, sanatçının kimliğinin farklı yönlerini sorgulayan ve eleştiren önemli eserler olarak kabul edilmektedir.

Cindy Sherman, çalışmalarında postmodernizmin getirdiği bir unsur olarak “kendine mal etme” eylemini kullanır. Özel (2006)’e göre kendine mal etme eylemi, bir imgenin bulunduğu ortamdan ve koşullardan ayrılarak başka bir ortama aktarılarak farklı bir anlam kazanmasıdır.

URL 9- 10: Cindy Sherman, Femininliğe Cinsiyet Yargılarına Meydan Okuyan Portreler

Anselm Kiefer (1945-): Alman ressam Anselm Kiefer, savaş sonrası dönemin yıkımını ve soykırımın izlerini eserlerine taşıyan önemli postmodern sanatçılardan birisidir. Büyük boyutlu tuvalerde, kalın tabakalar halinde

boya kullanarak tarih, mitoloji ve kişisel anılar arasında bağlar kurmuştur. Eserlerindeki simgesel derinlik ve yüklü anlam, izleyicileri düşündürmeye ve eleştirel düşünceye teşvik etmiştir. “Kiefer 1980’lerde ortaya çıkan Yeni Dışavurumcu sanat akımının en önemli sanatçılarından biridir. Kiefer, Alman tarihi ve kültürünün trajik görüntüleri üzerine yorumlar, simgesel manzaralar yapmıştır. Kiefer, “büyük boyutlu tuvallerinde harap manzaraları, savaş sonrası ortamları dile getiren geniş ufuklu görünüşleri, abartılmış bir perspektifin kullanıldığı iç mekanları konu alır... Resimlerinde figür kullanmamasına karşın kompozisyonları, psikolojik baskıları, ölümü ve yalnızlığı çağrıştırmaktadır” (Ötün, 2000).

Kiefer eserleri için “Resim yapmam için bir şok gerekli. Bu bir şiir, kişisel bir deneyim ya da peysajdan gelebilir” (Kayabal, 2012). Kiefer bu konu ile ilgili şunları söylemiştir: “Ben sadece beni harekete geçiren şeyler yaparım. Şu anda genel olarak algılanmayan şeylerdeki duygularımı kavramak istiyorum. Ancak Beuys’ın bilincini ya da bütün insanların sanatçı oldukları yerdeki belli bir noktaya hareket ettikleri umudunu paylaşmıyorum. Ressamların ya da ressam olmayanların var olduğu fikrindeyim” (Stilez & Seltz, 1996).

URL 11: Anselm Kiefer, Der Gordische Knoten, Karışık Teknik

Sanatçı eser üretim sürecinde sanatsal çevreden çeşitli atık ürünler kullanarak özgün eserler üretmektedir. Kiefer, yaşamın doğal döngüsünü ölüme ve ayrışmaya doğru yansıtmak için kendi kendini yok eden organik malzemeler tercih etmektedir.

Gerhard Richter (1932-): Alman ressam Gerhard Richter, eserlerinde fotoğraf gerçekçiliği ve soyutlama arasında dolaşarak postmodern yaklaşımı benimsemiştir. Eserleri, politika, tarih, bellek ve sanatın doğasını sorgulayan çok katmanlı ve karmaşık yapıları içermektedir. Farklı stilleri ustalıkla bir araya getirerek döneminin en önemli ressamlarından biri olarak kabul edilir. “Fotoğrafın çalışmalarında önemli yer tuttuğu sanatçılardan biri olan Gerhard Richter hem figüratif hem de soyut resmin dilini aynı anda kullanan bir sanatçıdır. Resmin farklı araçlara sahip olduğunu ortaya koyma çabası olarak da görülebilen bu üslupsal zenginlik, Richter’in sanatının temelini oluşturmaktadır” (Sahin, 2018:98). Fotoğrafi yeni biçimde kullanan sanatçı için “Birdenbire, fotoğrafı yeni bir biçimde gördüm, bana her zaman sanatla bağdaştırdığım geleneksel kriterlerden bağımsız, yeni bir bakış sunan bir resim olarak. Hiçbir stili, kompozisyonu, yargısı yoktu. Beni kişisel deneyimimden azat etti. İlk defa, onunla ilgili fazladan hiçbir şey yoktu: saf resimdi. Bu yüzden ona sahip olmak, onu göstermek istedim- onu bir resmetme aracı olarak değil, resmi bir fotoğraf aracı olarak kullanmak” oluğu söylemiştir (Richter, Akt: Fineberg, 2014:358).

URL 12: Gerhard Richter, Nurses, t.ü.y.b., 1965

Takashi Murakami (1962-): Japon sanatçı Takashi Murakami, pop kültürü, anime ve geleneksel Japon sanatını bir araya getirerek postmodern bir eser üretmiştir. Süperflat adı verilen stil, düzleştirilmiş desenler ve parlak renklerle dolu fantastik bir dünya oluşturmuştur. Murakami, yaratıcılığıyla geleneksel ve çağdaş sanatın sınırlarını bulandıran ve Japon kültürünü küresel sanat sahnesine taşıyan bir sanatçıdır.

URL 13: Takashi Murakami, Anime, 2010

“Geleneksel Japon resmi, bilimkurgu, anime ve küresel sanat pazarından yararlanan sanatçı eserlerinde tekrarlanan motifleri ve mutasyona uğramış karakterleriyle tablolar, heykeller ve filmler yapmanın yanı sıra tüketim malları üretmektedir” (Yönel & Dokak, 2022:21).

Barbara Kruger (1945-): Amerikalı konseptüel sanatçı Barbara Kruger, kuvvetli mesajları olan ikonik siyah-beyaz ve kırmızı renkli kolajlar oluşturmuştur. Toplumsal cinsiyet, tüketim kültürü, medya ve siyaset gibi konuları eleştiren eserleri, güçlü görsel ifadesi ile dikkat çeker ve toplumun eleştirel düşünceye yönlendirilmesini amaçlamıştır. Eserlerinde yazı karakterlerine de yer vermiştir. Bu eserinde de yazı karakterleri kullanarak bilgi ve mesajların sadece anlaşılır bir biçim diliyle değil, aynı zamanda üslup, kişilik, görsel dil ve farklı betimlemelerle farklı bir imaj olarak ortaya koymuştur. Kullandığı font seçiminden harflerin boyutuna, mekanın planlanmasından arka plandaki konumuna kadar görsel ve fonksiyonel yerleşimi bir arada düzenlemiştir (Özpolat, 2023:2746).

URL 14: Barbara Kruger, İsimli, (Başka Bir Kahramana İhtiyacımız Yok) 1987

Postmodern sanatın ressamaları, kendilerine özgü estetik ve düşünsel yaklaşımlarıyla çağdaş sanatın zenginliğine katkıda bulunmuşlardır. Sanatçıların eserlerindeki eleştirel tutum, geleneksel sanat anlayışlarını sorgulamaları ve sanatın sınırlarını zorlamaları, postmodern sanatı heyecan verici ve etkileyici bir dönem haline getirmişlerdir. Bu sanatçılar, izleyiciyi düşünmeye ve sanatın sonsuz potansiyellerini keşfetmeye teşvik ederek postmodern sanatın ilgi çekici dünyasını oluşturmuşlardır.

SONUÇ

Modern sanat, sanatın geleneksel sınırlarını zorlayan deneysel ve devrimci bir sanat akımı olmuştur. İzlenimcilik, Dışavurumculuk, Kübizm, Soyutlamacılık, Dadaizm ve Sürrealizm gibi çok çeşitli sanat hareketlerinden etkilenmiştir. Yaratıcılığın ve özgürlüğün ön planda olduğu bu dönem, sanatın geleceğinde de belirleyici rol oynadığı saptanmıştır. Modern fikirler, geleneksel sanatın, edebiyatın ve gündelik hayatın modası geçmiş olduğu, dolayısıyla bir kenara bırakılmaları ve yeni bir kültürün icat edilmesi gerektiği fikrine dayandığı tespit edilmiştir. Kültürel unsurların yerini yeni ve daha iyi bir şeyin alması için her olguyu sorgulamışlardır. Modern sanat biçim, renk ve kompozisyonun özgünlüğünün sorguladığı çizgiler, ritimler, leke değerleri kompozisyondaki değerlerin kendiliğinden geliştiği sonucuna varılmıştır. Modern sanat, sanat tarihinde önemli bir dönüm noktasını temsil etmiştir. Postmodern sanat, alıntılar ve parodilerle dolu, geleneği ve estetik normları yeniden icat eden eleştirel ve yenilikçi bir sanat yaklaşım olarak meydana gelmiş olduğu anlaşılmıştır. Postmodern sanat dönemi, sanatın ortak ve kesin bir dille ifade edilemeyecek kadar çeşitli ve karmaşık olduğunu vurgulayarak sanat dünyasını zenginleştirmiştir. Postmodern sanat, sanat eseri ve izleyici arasındaki ilişkiye yeni bir anlam kattığı kanısına varılmıştır. Bu anlam, fikir ve kavramları formun önüne koymuş, sanat eserinin tasarım sürecinde gerçekleştiğine işaret etmiş ve bu süreci bitmiş eserden üstün kılmıştır. Doğru bir ifadeyle postmodernizm, biçimsel ve estetik arayışların bir göstergesi olarak ekonomik, politik veya çeşitli toplumsal olayların yansması olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aktulum, K. (2011). Metinlerarasılık/Göstergelerarasılık, Kanguru Yayınları. *Baskı, Ankara*.
- Baudrillard, J. (2010). Sanat Komplosu, (Çev. Elçin Gen, Işık Ergüden), *İstanbul: İletişim Yayınları*.
- Baudrillard, J. (2010). Simülakrlar ve Simülasyon, Doğu-Batı Yayınları, 5.
- Burunsuz, M. (2018). Popüler Kültür İkonu Olarak Jean Michel Basquiat. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(46), 657-661. DOI: 10.7816 /idil-07-46-04
- Çepni, S. (2007). Araştırma ve proje çalışmalarına giriş [Introduction to research and project studies]. *Trabzon: Celepler Matbaacılık*.
- Doltaş, D. (2003). Postmodernizm ve Eleştirisi Tartışmalar. *Uygulamalar, İstanbul: İnkılâp Kitabevi*.
- Erciş, M. A. (2022). *Çağdaş dışavurumcu figüratif resimde konu ve plastik değer ilişkileri* [Sanatta Yeterlik Tezi] t.c. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Plastik Sanatlar Anasanat Dalı (Turkey).

Erciş, M. A., & Kayserili, M. E. (2022). Figüratif dışavurumcu resimde renk ve biçim ilişkisi. *The Journal of Academic Social Science*, 129, 254-266 ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.61990>

Erçiş, M. A. D. & Özpolat, K. (2023). “Bauhaus Okulunda Renk Teorileri” *International Social Sciences Studies Journal*, (eISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:111; pp:6830-6839. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.69193>

Featherstone, M. (1996). Postmodernizm ve Tüketim Kültürü, (çev. Mehmet Küçük). *İstanbul: Ayrıntı Yayınları*, 3.

Gündüz, Y. K., & Enginoğlu, T. (2018). Yeni dışavurumculuk bağlamında Anselm Kiefer’in “Osiris ve Isis” adlı eserinin göstergebilimsel çözümlemesi. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(51) (ISSN: 2146-9903, E-ISSN: 2147-3056) www.idildergisi.com DOI: 10.7816

Gögebakan, Y. & Kılınc, E. (2020). Empresyonizm, Kübizm, Sürrealizm Ve Ekspresyonizmde tarz olarak soyutlama. *Sanat Dergisi*, (35), 19-31. Retrieved from <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Ataunigsfd/Issue/53335/593540>

İpşiroğlu, N. Ve İpşiroğlu, M. (2011). Sanatta Devrim. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Jonathan, Fineberg, (2014). 1940’tan Günümüze Sanat, Varlık Stratejileri, Edt: Arif Ziya Tunç, Çev: Simberatay Eskier, Göral Erinç Yılmaz, İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.

Kahraman, H. B. (2005). Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri. İstanbul: Agora Kitaplığı. Kaptan, S. (1991). Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri (gel. 11. bs). *Tekışık Web Ofset Tesisleri: Ankara*.

Kayabal, A. (2012, 11 12). [avrupagun.eu](http://www.avrupagun.eu). [Erişim tarihi: 06 16, 2023]: <http://www.avrupagun.eu/pdf/201203-AvrupaGun.pdf> adresinden alındı.

Keküllüoğlu, K. H. (2010). *Resim sanatında dışavurum anlayışına tarihsel bir bakış ve tek renk hakimiyetinin bir tavır olarak kullanımı*, [Yayınlanmış Yüksek Lisans], Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).

Kızılcıkelik, S.(1994).Postmodernizm:‘Modernlik projesine’bir başkaldırı. *Türkiye Günlüğü*, 30, 90-105.

Sarup, M. (2004). Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm,(A. Güçlü, Çev.). *Basım. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları*.

Ötgün, C. (2000). Çizgi Dışı Sanatçılar: Anselm Kiefer. İ.S.K. Aylık Bülten , s. 97.

Özel Z. (2006). Postmodern dönem fotoğraf sanatında kendine mal etme: Sherman, Morimura, Ungun. *Selçuk İletişim*, 4(2), 158-174. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/177981>

Özpolat, K. (2023). “Afişte Tipografik Anlatımın Algıya Etkisi”, *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630- 631X) 9(67): 2740-2748. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.67758>

Stiles, K., & Selz, P. (2012). *Theories and Documents of Contemporary Art: A Sourcebook of Artists’ Writings (Revised and Expanded by Kristine Stiles)*. Univ of California Press.

Shiner, L. (2010). Sanatın İcadı: Bir Kültür Tarihi (İ. Türkmen, Çev.). *İstanbul: Ayrıntı Yayınları*.

Şahin, D. (2018). Gerhard Richter ve foto-resimler. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 4(1), 96-102. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/475892>

Şaylan, G. (1999). **Postmodernizm**, İmge Yayıncılık (4. Basım), İstanbul.

Şenol T., & Erciş M. A. (2018). Malevich, G. K. K. Malevıç, G. Klimt ve R. Hamilton Eserlerinde Anıtsal Görünümler Üzerine Bir Araştırma Örneği. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(49).1101 www.idildergisi.com DOI: 10.7816/idil-07-49-07

Şenol, T., & Asmaz, A. C. (2018). Kazimir Maleviç’in Soyut-Geometrik Dönemi Sonrası Sanat Anlayışı Üzerine Bir İnceleme. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(47), 833. www.idildergisi.com DOI: 10.7816/idil-07-47-07

Bayrak T.,& Şenol T. (2022). Türk kültürüne ait birer kültürel miras olan sembollerin Türkiye’de modern sanat ve sonrası dönemde resim sanatında kullanılması, *Social Science Development Journal*, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.31567/ssd.725> Vol 7 / Issue 33 / pp: 57-69

Tunalı, İ. (2008). Estetik. 12. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yamaner, G. (2007). *Postmodernizm ve sanat: mimari, sinema, edebiyat, tiyatro, tasarım*. Algiyayın.

Yılmaz, M. (2006). *Modernizmden postmodernizme sanat*. Ütopya.

Yönel, M., & Dokak, H. (2022). Kitsch ve Güncel Sanatçı Pratikleri. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 18-27. ISSN: 2458-9381, DOI: 10.46442/intjcss.1183288

GÖRSEL KAYNAKÇA

URL 1: Pablo Picasso “Avignonlu Kızlar”

<https://www.oggusto.com/sanat/eser-ve-muze-incelemeleri>

URL 2: Henri Matisse “Green Romanian Blouse”

<https://www.everypainterpaintshimself.com/index.php?/galleries/matisse>

URL 3: Wassily Kandinsky “Roses”

<https://www.leblebitozu.com/wassily-kandinsky-eserleri-ve-hayati/>

URL 4: Kazimir Malevich “Futbolcular”

<https://www.arthipo.com/tr-tr/kazimir-malevich-tr-tr/>

URL 5: Vincent Van Gogh “Gün Batımında Karla Kaplı Tarlayı Kazan İki Köylü Kadın”

https://tr.wikipedia.org/wiki/Vincent_van_Gogh#/media/Dosya:Van_Gogh_-

URL 6: Salvador Dali “Kürelerin Galateası”

<https://ressamlar.gen.tr/ressam-calismalari/salvador-dali-eserleri/>

URL 7: Jackson Pollock “İsimsiz”

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/482447>

URL 8: Jean-Michel Basquiat “İsimsiz”

<https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/ressam-basquiadin-muzayede-rekoru-110-5-milyon-dolar/821454>

URL 9- 10: Cindy Sherman “Feminenliğe Cinsiyet Yargılarına Meydan Okuyan Portreler”

<http://www.sindihttps://gaiadergi.com/cindy-sherman-feminenlige-cinsiyet-yargilarina-meydan-okuyan-portreler>

URL 11: Anselm Kiefer “Der Gordische Knoten”

<http://www.sanatatak.com/view/anselm-kiefer-kuresel-fuarlar-sanati-yok-ediyor>

URL 12: Gerhard Richter “Nurses”

<https://www.e-flux.com/announcements/181637/artist-rooms-gerhard-richter/>

URL 13: Takashi Murakami “Anime”

<https://www.artsy.net/artwork/takashi-murakami-the-pandas-say-theyre-happy-16>

URL 14: Barbara Kruger “İsimsiz”

<https://www.nytimes.com/interactive/2020/10/19/t-magazine/barbara-kruger.html>